

K poradenskému systému v rezorte školstva v Českej republike

OBSAH

1. Aktivity Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) vo vzťahu k vzdelávaciemu systému a poradenstvu v Čechách (odporúčania z medzinárodnej konferencie v Prahe v r. 1996; projekt OECD Review of Career Guidance Policies 2003)
2. Národný program rozvoja vzdelávania v Českej republike (2001)
3. HOBÉON. Výzva budúcnosti. Zpráva o obrysech stratégie obnovy českého školství - vypracovaná pro českého ministra školství, mládeže a tělovýchovy. Praha – Haag 1992.
4. Úlovcová, H., Berný, L., Bubíková, M.: Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR. Souhrnná zpráva. Projekt kariérové poradenství. NÚOV, Praha 2003.

1. Aktivity Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) vo vzťahu k poradenskému systému v Čechách

1.1 Odporúčania OECD k vzdelávaciemu systému a politike Českej republiky, ktoré vyplynuli z medzinárodnej konferencie v Prahe v r. 1996.

Navrhované odporúčania vychádzajú z dlhodobého spoločného projektu Českej republiky a OECD (*Učitel'ské noviny, Praha č. 15/1996*):

- Vyvinúť nástroje na hodnotenie učebných výsledkov žiakov na ZŠ.
- Podporiť rozvoj viacúčelových škôl integrujúcich vyšší stupeň ZŠ s nižšími ročníkmi viac-ročných gymnázií.
- Zvýšiť počty žiakov vo všeobecno-vzdelávacom prúde stredných škôl, viac diferencovať vzdelávacie programy gymnázií a odstrániť nadmernú výberovosť pri prijímaní na vysoké školy.
- Štandardizovať a diferencovať maturitné skúšky.
- Ustanoviť národnú kurikulárnu radu na akreditáciu vzdelávacích štandardov a programov.
- Založiť agentúru pre kurikulum, štandardy a certifikáciu v odbornom vzdelávaní.
- Uzákoniť daňové výhody pre podniky investujúce do odborného vzdelávania.
- Zriadiť strednú (regionálnu) úroveň školskej správy.
- Rozvinúť monitorovanie a evaluáciu (školskú inšpekciu).
- Prepojiť ďalšie vzdelávanie učiteľov s rozvojom školy a zlepšením ich profesionálnych perspektív (ich profesijnej dráhy a odmeňovaním).
- Ustanoviť v plnom rozsahu rady škôl s cieľom posilniť vzťahy medzi školami a obcami.

1.2 Výber z projektu OECD "Review of Career Guidance Policies" Praha 2003

Realizácia projektu vo 2 fázach:

- I/ vyplnenie **národného dotazníka – štruktúrovaný popis služieb kariérového poradenstva** v jednotlivých zúčastnených krajinách

- II/ **expertná návšteva** vyslaná sekretariátom OECD – diskusia s významnými pracovníkmi kariérového poradenstva v príslušnej krajine, na základe nej sa vypracuje správa o stave, odporúčania ďalšieho rozvoja kariérového poradenstva.

Popis systému kariérového poradenstva v Českej republike

Z projektu "Kariérové poradenství v ČR" – riešený v NÚOV v spolupráci s IPPP, MPSV ČR, MŠMTV ČR, NVF (Berný, L.; Úlovcová, H.; Bubíková, M.) – súčasťou projektu je b.I projektu OECD "Review of Career Guidance Policies"

Kariérové poradenstvo sa chápe ako systém veľmi rôznorodo zameraných a organizovaných služieb, ktoré majú z hľadiska svojich klientov jeden spoločný cieľ:

podporovať a pomáhať v plánovaní individuálnej cesty svetom práce a vzdelávania.

Súčasťou kariérového poradenstva je aj **posudzovať schopnosti a zručnosti** a pomáhať klientom pri realizácii zvoleného plánu. Poradenské služby **poskytujú kvalitné a aktuálne profesionálne informácie** nevyhnutné pre výber optimálnej vzdelávacej a profesijnej dráhy.

Kariérovo-poradenské služby v ČR sa netýkajú len **žiakov a študentov**, ale zasahujú **aj ekonomicky aktívne osoby** (zmena zamestnania, zmeny kvalifikačných požiadaviek v zamestnaní, zvýšené požiadavky na flexibilitu zamestnancov). Tým kariérové poradenstvo napomáha vytvárať a realizovať v praxi koncepciu celoživotného vzdelávania občanov.

V Českej republike možno konštatovať snahy o budovanie **integrovaného systému kariérového poradenstva**.

Systém kariérového poradenstva v ČR sa rozvíja

- v školstve – na riešenie problémov detí a mládeže počas štúdia, pri výbere ďalšieho vzdelávania www.msmt.cz
- v rezorte práce – na riešenie problémov prechodu zo školy do zamestnania, uplatnenia sa na trhu práce
- poradenské služby poskytované zamestnávateľmi, zamestnaneckými zväzmi www.mpo.cz

Poradenský systém v pôsobnosti Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky

Systém pedagogicko-psychologického (výchovného) poradenstva "neprešiel výraznejšími zmenami" od r. 1978.

V súčasnosti tvorí poradenský systém v rezorte školstva 5 zložiek:

1. Inštitúcie s organizačným a metodickým poslaním: MŠMT, poradný zbor pre výchovné poradenstvo MŠMT, Inštitút pedagogicko-psychologického poradenstva
2. Poradenské zariadenia: PPP, pedagogické centrá, vysokoškolské poradne
3. Pracovníci pôsobiaci na školách: výchovní poradcovia, školskí psychológovia, školskí špeciálni pedagógovia, školskí metodici prevencie, školskí kmotrovia, asistenti.
4. Informačné strediská pre mládež – sústreďujú dostupné informácie o vzdelávacích možnostiach pre všetky vekové kategórie, tvoria Asociáciu ICM

5. Ústavy MŠMT – ÚIV Zákaznícke informačné centrum (poskytuje verejnosti informácie o vzdelávaní, NÚOV – Centrum kariérového poradenství (poskytuje informácie o strednom a vyššom odbornom vzdelávaní).

Konštatuje sa **slabá koordinácia činnosti medzi poradenskými zariadeniami v rezortoch školstva a práce.**

- Dohoda o medzirezortnej spolupráci z roku 1997 zasahuje len spoluprácu na úrovni ministerstiev;
- ojedinelá koordinácia v rámci projektov EÚ (PHARE, Leonardo da Vinci);
- najširším partnerstvom rezortov a sociálnych partnerov je **projekt Integrovaný systém typových pozícií (ISTP)**, ktorý vytvára a udržiava na internete prístupný informačný systém o svete práce (projekt financovaný Správou služieb zamestnanosti MPSV ČR) – významný nástroj poradenských služieb;
- na miestnej a regionálnej úrovni medzirezortná spolupráca podľa odbornosti a zariadenosti odborníkov v školách, poradniach, úradoch práce;
- určitú medzirezortnú funkciu zohráva Národné informačné stredisko pre poradenstvo.

2. Národný program rozvoja vzdelávania v Českej republike MŠMTV ČR, 2001

Program na základe analýzy a zhodnotenia stavu systému vzdelávania a v súlade s medzinárodnými odporúčaniami UNESCO a OECD pre oblasť výchovy a vzdelávania vytyčuje aj **strategické zámery vzdelávacej politiky v ČR v oblasti výchovného poradenstva**. Vyjadruje stanovisko, že vzdelávanie musí byť prioritou sociálno-ekonomického rozvoja spoločnosti, má byť dostupné na všetkých stupňoch vzdelávania, má *podporovať diferenciáciu* vzdelávacieho procesu, zabezpečovať **starostlivosť o nadaných a talentovaných jedincov** a na základe výskumov v oblasti vzdelávania prostredníctvom poradenských zariadení bude podporovať a koordinovať *metodickú a poradenskú činnosť*. Obdobne bude podporovať vzdelávanie **zdravotne a sociálno-kultúrne znevýhodnených jedincov**. Stanovuje požiadavku zvýšiť podiel stredoškolskej mládeže na úplnom stredoškolskom vzdelávaní na 75% populačného ročníka a v terciárnom vzdelávaní na 50%. V obsahu vzdelávania požaduje prispôsobovanie programov potrebám modernej spoločnosti pri rešpektovaní osobitostí záujmov, schopností jedincov a potrieb pracovného a občianskeho života. V súlade s tým v integrovanom 2. stupni základných škôl má sa zabezpečiť *rozvoj záujmových činností a voliteľných vyučovacích predmetov*, vzdelávanie na gymnáziách má sa výraznejšie diferencovať, v štruktúre obsahu sa požaduje zvýšiť podiel všeobecného a všeobecne odborného vzdelávania. Na dobudovanie systému evaluácie žiakov a škôl má sa zaviesť *výstupné hodnotenie žiakov* na základe diagnózy doterajšieho vývoja a dosahovaných výsledkov vzdelávania.

V súvislosti s tým bude sa **podporovať rozvoj pedagogicko-psychologického a profesijného (kariérového) poradenstva** a poradcov na školách. Závažná je požiadavka realizovať na každom stupni ZŠ *diagnostické hodnotenie každého žiaka* a posúdenie jeho predpokladov pre rozličné formy nadväzného vzdelávania a odporúčanie zodpovedajúcej voľby vzdelávacej cesty, ktorého súčasťou má byť aj *psychologické posúdenie*. Má sa preto rozšíriť funkcia základných a stredných škôl o organizované záujmové činnosti a aktivity voľného času (aj pre dospelých), čím sa školy stanú vzdelávacími strediskami obce. V súlade s tým má sa zvýšiť aj úloha kultúrno-výchovných inštitúcií a záujmových občianskych združení.

Program požaduje zvýšiť spoločenské postavenie učiteľov, kvalitu pregraduálneho a ďalšieho vzdelávania a prepojiť ho s kariérovým a platovým postupom. Osobitný dôraz sa má klásať na pedagogicko-psychologickú zložku obsahu, t.j. aj na funkciu, možnosti a potenciál systému pedagogicko-psychologického poradenstva.

Decentralizovaný systém riadenia školstva, výchovy a vzdelávania má sa realizovať najmä participáciou sociálnych partnerov školy a predstaviteľov občianskych združení v poradenských orgánoch školy.

Na koordináciu pôsobenia všetkých rozhodujúcich činiteľov výchovy a vzdelávania program požaduje ustanoviť **Národnú radu pre vzdelávanie a rozvoj ľudských zdrojov** ako medzinárodný orgán, obdobne vytvoriť **krajské rady** ako partnerov krajských orgánov verejnej správy a umožniť im participáciu na prijímaní zásadných rozhodnutí v oblasti vzdelávania. **Sústava pedagogicko-psychologických a súvisiacich odborných poradných orgánov má sa stať významným faktorom zvyšovania úrovne a efektívnosti výchovno-vzdelávacej sústavy a sociálno-ekonomického rozvoja.**

Pre rozvoj poradenských služieb v školstve majú osobitný význam opatrenia:

- postupne zavádzať školských psychológov a školských špeciálnych pedagógov;
- rozširovať systém pedagogicko-psychologického poradenstva, koordinovať jeho služby s poradenskými službami poskytovanými inými inštitúciami;
- podporovať pregraduálny i postgraduálny systém vzdelávania poradenských pracovníkov (psychológov, špeciálnych pedagógov, sociálnych pracovníkov); podporovať budovanie metodických stredísk pre poradenských pracovníkov;
- realizovať podporné opatrenia na uľahčenie prechodu absolventov do praxe (napr. podporovať niekoľkomesačnú prax pre absolventov odborných škôl v podnikovej sfére, podporovať rozvoj profesijného poradenstva, budovať systém študijných a profesijných informácií, podporovať vzdelávacie programy pre mladých nezamestnaných a i.).

Národný program rozvoja vzdelávania venuje významnú pozornosť **Úvodu do sveta práce**, jeho začleneniu do kurikula stredných škôl a rozvoju **informačného systému o svete práce**.

Poradenský systém sa musí aktívnejšie ako doteraz venovať **deťom a mládeži so špeciálnymi vzdelávacími potrebami** (starostlivosť o nadaných, o mládež so ZP, mládež zo sociálne znevýhodneného sociálneho prostredia), vrátane poskytovania poradenskej pomoci pri plánovaní ich ďalšej vzdelávacej a profesijnej dráhy. – Navrhuje sa pokračovať v budovaní **poradenských centier** na školách, ktoré budú poskytovať jednak "*študijné, psychologické a profesijné poradenstvo*", jednak pomoc pri *získavaní potrebných zručností a návykov*, zlepšenie osobných študijných predpokladov.

Národný program rozvoja vzdelávania v ČR sa zaoberá aj problémami **vzdelávania dospelých a rekvalifikačným vzdelávaním**, poskytovať im pritom potrebné informačné a poradenské služby, zvýšiť ich ochotu rekvalifikovať sa.

Významným je aj **Dlhodobý zámer rozvoja vzdelávania a vzdelávacej sústavy v Českej republike**, kde sa kladie dôraz na rozvoj integrovaného diagnostického, informačného a poradenského systému v oblasti vzdelávania.

Integrovaný diagnostický, informačný a poradenský systém bude poskytovať žiakom, rodičom a uchádzačom o štúdium mnohé významné služby, ktoré bezprostredne súvisia s výchovou a vzdelávaním na školách. Systém sa bude orientovať na tri kľúčové okruhy:

1. **pedagogicko-psychologické poradenstvo so zameraním na znevýhodnených žiakov** (zo sociálne znevýhodneného prostredia, so zdravotným postihnutím, so špecifickými poruchami učenia a pod.);
2. **prevencia sociálno-patologických javov** (užívanie návykových látok, šikana, gambling a pod.);

3. **voľba vzdelávacej dráhy a kariérové poradenstvo** (zamerané na uchádzačov o štúdium na všetkých stupňoch škôl, budúci absolventi pri prechode na trh práce, uchádzači o ďalšie vzdelávanie a pod.).

Konštatuje sa **nedostatočná pozornosť pre poradenské služby v oblasti študijného a profesijného poradenstva v rezorte školstva** v Českej republike – tieto služby sú poddimenzované, a to tak kádrovú, ako aj finančne (nedostatočné kapacity výchovných poradcov pre poskytovanie poradenských služieb, stále je v platnosti vyhláška o výchovnom poradenstve z 80. rokov).

Kľúčové problémy súčasného kariérového poradenstva v rezorte školstva v Českej republike sú:

- A/ na **medzirezortnej úrovni** (ministerstvo školstva a ministerstvo práce a sociálnych vecí)
- nedostatočná koordinácia opatrení a činností na úrovni rezortov
  - nedostupnosť informačných systémov úradov práce pre poradcov v rezorte školstva
- B/ na **vnútrorezortnej úrovni** (rezort školstva)
- nezodpovedajúca pozícia kariérového poradenstva v systéme výchovného poradenstva (pretrvávajúci dôraz na riešenie výchovných a výukových problémov žiakov);
  - nezodpovedajúca pozícia výchovného – kariérového poradcu v rámci školy;
  - nedostatočná časová kapacita pre optimálne zabezpečovanie kariérového poradenstva v dôsledku nevyhovujúcej organizácie pracovného úväzku výchovného poradcu (zníženie "učiteľského úväzku" v prospech poradenstva);
  - treba určiť optimálny pomer medzi výučbou a poradenstvom v problematike kariérového poradenstva;
  - administratívna náročnosť súvisiaca s prihláškami na školu – neúmerná záťaž výchovného poradcu v neprospech poradenských aktivít;
  - nedostatočné odborné zázemie pre realizáciu kariérového poradenstva na školách;
  - nevyhovujúca úroveň spolupráce s potenciálnymi partnermi;
  - nedostatočná kvalifikácia výchovných poradcov (chýba hlavne kvalifikácia pre pedagogicko-psychologickú diagnostiku)

Záverom sa poukazuje na **niektoré nedostatky v poradenskom systéme v školstve** v ČR s osobitným zameraním na problematiku kariérového vzdelávania a poradenstva:

- a) **neexistuje systematická odborná príprava poradenských pracovníkov a učiteľov** na zakomponovávanie problematiky sveta práce a voľby povolania do výučby jednotlivých predmetov; vzdelávacie kurzy pre výchovných poradcov sa venujú problematike uplatnenia sa vo svete práce venujú veľmi okrajovo;
- b) **nedostatočné profesijné informácie** pre výchovných poradcov; neprístupnosť informačného systému budovaného na úradoch práce;
- c) **výchovní poradcovia nemajú vytvorené primerané pracovné podmienky** (nestačia len 1-3 hodiny týždenne, len riešenie najnaliehavejších prípadov, v úzadí študijné a profesijné poradenstvo);
- d) **nedostatočná koordinácia** opatrení a činností medzi rezortom školstva a práce;
- e) **neexistuje systém kontroly kvality a hodnotenia poskytovaných služieb**; neexistujú všeobecne platné kvalifikačné a etické štandardy pre poradenských pracovníkov v školstve;
- f) vzhľadom na to, že **poradenské služby v školstve sa nedostatočne zapájajú** do riešenia problematiky profesijného rozhodovania detí a mládeže, dochádza k nadmernému zaťaženiu poradcov na úradoch práce.

3. HOBÉON

Výzva budoucnosti. Zpráva o obrysech strategie obnovy českého školství - vypracována pro českého ministra školství, mládeže a tělovýchovy. Praha – Haag 1992.

Odporúčania **medzinárodnej expertízy o stave a prognózach rozvoja českého školstva*** obsahuje o.i. aj odporúčania a námety pre oblasť výchovného poradenstva, napr.:

- návrh na zavedenie **záverečných skúšok žiakov základných škôl a nahradit' nimi prijímacie skúšky na stredné školy**, pričom absolvent ZŠ by okrem výsledkov testovacích skúšok mal dostať aj zdôvodnenú vecnú informáciu o svojich schopnostiach;
- zriadiť **miestne školské rady**, ktorých členom má byť ex-offo aj riaditeľ školy a má mať v nej osobitné postavenie;
- zriadiť **Národnú radu pre vzdelávanie** zloženú z významných osobností školstva, štátnej správy a samosprávy i zástupcov sociálnych partnerov;
- vymedziť **pôsobnosť poradných orgánov školy** na poskytovanie metodologickej pomoci školám, pedagógom, žiakom, študentom a ich rodičom;
- **reštrukturalizovať sieť stredných škôl**, znížiť počet SOŠ, študijných odborov, vytvárať integrované typy odborných škôl; zvýšiť počet gymnázií a ich žiakov, výraznejšie diferencovať ich obsah vzdelávania, ale upustiť od ich prílišnej selektívnosti (ako v medzivojnovom období), a miesto 8-ročných gymnázií, ktoré majú nepriaznivý dopad na homogenizáciu a sociálnu súdržnosť členov spoločnosti, vytvoriť typ integrovaného, vnútorne diferencovaného vyššieho stupňa ZŠ;
- umožniť **väčší podiel rodičov na riadení a správe školy** prostredníctvom poradenských zariadení a poradných orgánov školy.

Zdroj: VÚDPaP, 2016

---

* Vzhľadom na celoštátnu platnosť školského zákona Federálneho zhromaždenia č. 29/1984 v podmienkach ČSFR a uplatňovanie zásady zbližovania stanovísk oboch národných ministerstiev školstva prostredníctvom Federálnej školskej rady ku školskej politike a koncepcii rozvoja školstva, možno odporúčania pokladať za smerodajné aj pre analýzu a rozvoj školstva na Slovensku.